

Diarienummer: 2025/134
Datum: 10 juni 2025

Remissvar på betänkande Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18)

Utbildningsdepartementets dnr: U2025/00401

Ärendet

Ale kommun har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet *Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18)*, enligt remiss från Utbildningsdepartementet daterad den 19 mars 2025. Kommunen lämnar härmed sina synpunkter på utredningens förslag utifrån ett kommunalt perspektiv. Remissvaret har utarbetats i samråd med sakkunniga inom Ale kommuns utbildningsförvaltning. Nedan följer Ale kommuns synpunkter och ställningstaganden gällande betänkandets innehåll och förslag.

Remissvar

Sammanfattning

Ale kommun ställer sig i huvudsak positiv till betänkandets ambition att stärka likvärdigheten i betygssättningen och ser positivt på de förslag som syftar till att skapa större rättssäkerhet och tydlighet i systemet. Kommunen delar bedömningen att det finns ett behov av en mer enhetlig och transparent betygssättning. Samtidigt vill Ale kommun uppmärksamma vissa farhågor kopplade till delar av betänkandet, särskilt vad gäller förslaget om meritvärdeskalibrering och dess potentiella konsekvenser. Vidare avstyrker Ale kommun de föreslagna förändringarna avseende nationella slutprov inom komvux. Dessa förändringar motverkar komvux syfte genom att begränsa flexibiliteten med att möta individuella studiebehov. Kommunen förordar istället en ökad tillgång till provtillfällen, för att påskynda individers möjligheter att gå vidare till studier eller arbetsliv. I det följande avsnittet utvecklar Ale kommun sina ställningstaganden till betänkandets specifika förslag.

Övergripande synpunkter

Ale kommun instämmer med utredningens förslag till ny betygsskala där principen om bedömning på en kontinuerlig skala föreslås jämfört med dagens betygsskala som bli utslagsgivande och exkluderande genom F-betyget och de ojämna proportionerna i de olika betygsgraderna (A-F). Den föreslagna betygsskalan ger vidare rimligare intervaller mellan betygsstegen (jämna skalsteg) vilket Ale kommun ser som positivt. Vidare ser Ale kommun det som positivt att elevers ansträngningar lättare kan belönas då betygsstegen tillåter bedömningar på en kontinuerlig skala.

Dock ser Ale kommun att utredningens förslag i sig inte kommer att kunna hantera problematiken runt tolkningen av kvalitativa betygskriterier kopplat till de olika betygsstegen. Utrymmet för subjektiva tolkningar av dessa kvalitativa kriterier är fortsatt stort och trots att utredningen föreslår obligatoriska sambedömningsråd kommer utrymmet för subjektiva tolkningar fortsättningsvis vara ett problem (s. 407).

Ale kommun ser en risk med förslaget där lärarnas betygssättning får mindre betydelse för elevens slutgiltiga meritvärde och deras minskade mandat kan uppfattas som en nedvärdering av lärarnas kompetens och yrkesroll.

Ale kommun ser en risk med att beräkningsmodellen för meritvärdeskalibrering inte är lättbegriplig. Ale kommun ser därför ett behov av ett tydligt och lättbegripligt informationsmaterial som förser huvudman, skolledare, pedagogisk personal, vårdnadshavare och inte minst elever med klarhet om hur kalibreringsberäkningen fungerar.

Det ökade fokuset på de nationella slutproven och dess ökade betydelse kan leda till starkare incitament att prestera väl vid provtillfällena, något som utredningen pekar ut som en målbild. Ale kommun instämmer i utredarnas bedömning gällande risker för ett ”teach to the test”-fenomen och understryker behovet av arbete för hur effekterna av dessa fenomen kan minimeras. Ale kommun instämmer i utredningens slutsatser att den föreslagna modellen kan bidra till en ökad stress och psykisk ohälsa hos eleverna.

Ale kommun ser en risk med att kalibreringsprincipen kan innebära att elever på olika skolor som har samma individuella betygsvärde och individuellt resultat på nationella slutproven får olika meritvärde. Detta är något som kan uppfattas som orättvist och orimligt av elever och vårdnadshavare. Ale kommun ser också en risk med att meritvärdeskalibreringsmodellen förstärker incitament för vårdnadshavare och elever att välja skolor som har en högrepresterande elevgrupp eftersom elevgruppens resultat kommer ha en påverkan på individens betyg. Detta riskerar att öka mellanskolsvariationen och de socioekonomiska skillnaderna.

Ale kommun motsätter sig förslaget om nationella slutprov vid enbart två tillfällen per år inom komvux. Ale kommun ser en överhängande risk där genomströmningen och utbudet för kommuninvånare kommer att begränsas mot enbart de ämnen som behövs för behörighet till högre studier för en stor del av målgruppen. Vidare vill Ale kommun lyfta den påverkan som koncentrationen av att enbart nationella slutprov räknas in för att ge behörighet till högre studier. Ale kommun ser en risk med att lärares upplevelse av sin kompetens nedvärderas och attraktiviteten till yrket minskar.

8.1 Huvudförslag: Meritvärdeskalibrering

Ale kommun instämmer i utredningens slutsatser rörande hur de nya nationella slutproven ger en ökad reliabilitet i meritvärdena. Den nuvarande möjligheten för en lärare att ge elever ett godkänt betyg trots ett underkänt provresultat elimineras vilket Ale kommun ser som positivt. Ett centraliserat rättningsförfarande i kombination med betygssättande lärares begränsade påverkan på elevens individuella meritvärde bör stärka reliabiliteten i meritvärde, minska mellanskolsvariationen och öka likvärdigheten.

Ale kommun instämmer med utredarnas bild av att de nya nationella slutproven får en starkare status då de utgör en knapp tredjedel av meritvärdet. Denna ökade status och vikt leder förhoppningsvis till att fler elever anstränger sig mer för att prestera sitt yttersta vid dessa prov. Dock ser Ale kommun att det fortsatt föreligger risker om att de nationella proven framkallar stor stress hos eleverna. I och med förslagets mål att göra proven mer betydelsefulla för meritvärdet finns det möjligen en risk att stressen ökar ännu mer för eleverna.

Ale kommun ser dock en svårighet i att förstå meritvärdesberäkning både för elever, vårdnadshavare, pedagoger och SYV samt att förtroendefullt förklara detta för elever och vårdnadshavare. Här ser kommunen att ett behov av en tydlig och genomtänkt beskrivning av

modellen som kan användas för att informera personal, elever och vårdnadshavare om förändringarna.

Vidare vill Ale kommun problematisera kring om en hög andel elever inte genomför det nationella provet eller skolenheter med få elever inom ett program och vad det innebär för resultatet i meritvärdeskalibreringens tillförlitlighet.

”Elevens individuella provresultat vägs in i meritvärdet medan kalibreringen av en elevs betygsvärde inte påverkas av elevens eget individuella provresultat, förutom den marginella (indirekta) effekt som en enskild elevs resultat har på skolans genomsnittliga provresultat, förutsatt att skolan inte är alltför liten.”

”Kalibreringen sker helt och hållet baserat på skolans genomsnittliga provresultat och spridning i provresultat.”

Utifrån ovanstående vill kommunen lyfta vad som händer om enbart hög eller lågpresterande elever är de som genomför det nationella provet vilket skulle kunna medföra att det blir en liten spridning i resultatet med övervikt mot något av ytterligheterna i skalan.

Modellen för meritvärdeskalibreringen tar inte hänsyn till att en elev kan ha ”en dålig dag” på proven eller känna stress i provsituationer och därmed prestera sämre än normalt. Detta kommer påverka det genomsnittliga provresultatet både för eleven och för skolan. Detta resulterar i en sänkning av meritvärdet för eleven även om läraren som har ett mer diversifierat bedömningsunderlag att sätta betyg på har gjort en högre bedömning.

”Provresultaten indikerar att betygsvärdena har för liten spridning. Därför kalibreras betygsvärdena så att de får samma spridning som provresultaten. Genomsnittet i betygsvärde ska vara oförändrat vilket innebär att elever som ligger i mitten av betygsvärdesfördelningen inte kommer att påverkas medan elever som ligger högt kommer att kalibreras upp och elever som ligger längre ner i fördelningen kommer att kalibreras ned.” (sid 433)

Även i exemplet på sidan 434 till 437 i utredningen visas att ett meritvärde kan innebära en avsevärd sänkning för enskilda elever som presterat sämre på de nationella proven men även att elever med toppvärden på både betygsvärde och kalibrerat betygsvärde kan få en sänkning av meritvärdet beroende på genomsnittliga provresultatet. Utredningen beskriver i texten att denna sänkning beror på att lärare satt för generösa betyg för en del av eleverna. Ale kommun vill lyfta att detta inte är den enda förklaringen till spridningen utan kan även bero på att läraren har ett mycket större och diversifierat underlag att sätta betyg utifrån än enstaka nationella provtillfällen.

Kap 9: Förslag på en numerisk betygsskala och nya betygskriterier

9.2 En betygsskala 1–10

Ale kommun delar utredningens bild om kunskapsbedömning på en kontinuerlig skala. Utredningens förslag om en mindre skarp gräns för godkända kunskaper minskar godtyckligheten i bedömningen och minskar det binära inslaget i betygsuttrycket. Validiteten i bedömningen av elevens kunskap ökar potentiellt och en utrymme för ett mer kompensatoriskt förfarande vid betygssättning ökar *”Kunskap bedöms bäst på en kontinuerlig skala och dagens reglering som kräver att lärare samstämmt och med precision ska kunna avgöra exakt var gränsen mellan E och F går är varken realistisk eller meningsfull. Det förefaller dessutom godtyckligt att ha en skarp reglering just vid dagens E eller det föreslagna*

betyget 4, godtagbara kunskaper. Det finns alltid en osäkerhet rörande tillförlitligheten i bedömningar och det kommer att finnas elever som oförtjänt får ett för högt eller för lågt betyg. Det är en risk som ökar med en skarp, icke-kompensatorisk regel såsom dagens.”

Ale kommun välkomnar införandet av en betygsskala där avståndet mellan betygsstegen är lika stort. Kommunen ser också positivt på att betygsskalan inte innehåller ett betyg som motsvarar underkänt. Att betygen ska relatera till ämnets syfte och mål upplever kommunen som bra men vill lyfta att enskilda lärare kan tolka ämnets syfte och mål olika. I ett inledningsskede kommer det att behövas stöd till lärare som sätter betyg så att intentionerna med det nya betygssystemet förstås fullt ut.

Ale kommun instämmer med utredningens bild av hur de nya betygsriterierna och deras förhållande till nuvarande läro-, kurs- och ämnesplaner kan skapa en tydlighet när det kommer till vad som faktiskt skall bedömas.

”Vi menar att inriktningen för ämnes- och kursplaner bör skrivas med så tydlig innehållsprogression som möjligt och att kurs- och ämnesplanernas mål och innehåll bör vara det som ger tydlighet för planering och genomförande av undervisningen. Därmed ges även en grund för lärarens bedömning och betygssättning; betygsnivåerna bör fånga upp en bedömning av både bredd och djup i ämneskunskaperna. Det ska heller inte förväntas att betygsriteriernas formuleringar i sig själva ska bära kunskapsinnehåll och progression.”.

Vidare är utredningens förslag om en sammantagen bedömning och där styrkor i vissa avseenden kan kompensera svagheter i andra områden. Detta öppnar även för en kvalitativ viktning av olika innehållsliga delar i en kurs eller ämne.

Kapitel 10: Förslag på betygsmodell för grundskolan

10.1 Huvudförslag: Meritvärdeskalibrering

Ale kommun instämmer med den föreslagna modellen applicerad på grundskolan. En ökad likvärdighet får ses som den största vinsten men även att kalibreringen sker på skolnivå snarare än huvudmannanivå. Ale kommun delar bilden av att den föreslagna modellen inte, per definition, kommer att kunna hantera fenomenet kring inomskolsvariation i lärares betygssättning men ser samtidigt ett nytt betygssystems möjligheter att skapa en gemensam utgångspunkt och förståelse för betygssteg och kriterier vilket skulle kunna ge en mer likvärdig bedömning inom skolenheter. Vidare delar Ale kommun utredningens slutsatser kring beräkning av individuellt betygsvärde och ställer sig bakom förslaget. Ale kommun ställer sig även positivt till utredningens förslag om modellen för individuellt provresultat respektive resultat på skolenheten.

10.2.3 Kalibrera betyg som inte har nationella provresultat i närliggande ämnen

Ale kommun ser en viss problematik runt de ämnen som idag saknar nationella prov och hur dessa skall kalibreras gentemot ett genomsnitt på de nationella provresultaten. Utredningens motivation till hur exempelvis PREST-ämnena skall införlivas i den föreslagna kalibreringsmodellen känns dock rimlig och praktiskt genomförbar.

10.2.6 Elever utan provresultat

Ale kommun delar utredningens förslag om hanterandet av elever som saknar provresultat och ser att påverkan på meritvärdet kan leda till en högre motivation hos eleverna att faktiskt genomföra samtliga delprov (10.2.6). Dock finns det en oklarhet rörande detta när utredningen skriver att Statens skolverk kan bevilja undantag från de nationella proven (10.1). Detta

kommenteras inte vidare men behöver förtydligas rörande dess konsekvenser för uträkningen av det individuella meritvärdet.

Kapitel 11: Förslag på betygsmodell för gymnasieskolan

11.2 Meritvärdeskalibrering i gymnasieskolan

Enligt utredningens förslag får även den elev som ej deltagit på alla nationella slutprov *“ett genomsnittligt provresultat”*. Ale kommun ser behovet av ett förtydligande runt detta och hur regleringen kring ett sådant genomsnitt skall beräknas

Kapitel 12: Förslag på hantering när betygsvärden inte kan kalibreras eller nationella slutprov inte kan genomföras

12.1 Utgångspunkter för förslagen om undantag för skolenheter

Ale kommun ser positivt på att det finns möjlighet till undantag från kalibrering av elevers meritvärden samt från genomförande av nationella slutprov för skolenheter. Ale kommun efterlyser en djupare genomgång och förslag på hur regelverket för dessa undantag ska göras.

12.4 Introduktionsprogram

Ale kommun ser positivt på förslaget om möjligheten att beräkna meritvärdet på redan erhållna betyg sedan tidigare genom sammanvägning utan att använda kalibrering av betyget efter genomförande av nationellt slutprov i ämnet. Vidare ser Ale kommun det som positivt att lärarsatta betyg kan användas till efterantagningen för elever så att de slipper vänta till nästa höst för att antas till ett program.

12.5 Skolenheter eller program med få elever

Ale kommun ser positivt på möjligheten att undanta elever från kalibreringsmodellen om det är få elever på programmet men att gränsen på sex elever är något låg.

Ale kommun vill uppmärksamma risken att låga provresultat på det individuella programmet, där antalet elever är begränsat, kan få oproportionerligt stor påverkan på meritvärdet för enskilda elever. Punkt 12.6 lyfter enskild elev vars provresultat kraftigt avviker men Ale kommun saknar en djupare analys om vad det kan innebära om ett antal elever på ett program med relativt få elever underpresterar kraftigt. Det är inte ovanligt att elever som går introduktionsprogram har en komplex problematik, som inte alltid enbart hänför sig till en kunskapsbrist, och som kan ha en avsevärd påverkan för resultatet på ett nationellt slutprov.

12.6 Enskilda elever vars provresultat kraftigt avviker från de lärarsatta betygen

Ale kommun ser en brist i analysen och modellen med att hantera kraftigt avvikande provresultat. Skolverket förväntas identifiera dessa resultat automatiskt och en djupare diskussion kring vilka bedömningsunderlag för ett sådant undantag saknas i utredningen. Vidare nämner utredningen att Skolverket ska begära in underlag från rektor, lärare, läkare eller vårdnadshavare om eleven vill att provresultatet ska ogiltigförklaras. Ale kommun vill påpeka att även socialtjänsten bör vara en potentiell part som kan behöva lämna underlag inför beslut i denna punkt. Ale kommun ser gärna att de föreskrifter som ska tas fram redovisas innan beslut om införande av modellen tas och att det ges möjlighet att reflektera över dem från huvudmannaperspektivet.

Kapitel 13: Förslag på betygsmodell för kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå

13.2 Problem med likvärdig betygssättning inom komvux

Ale kommun delar utredningens bild av problemen med likvärdig betygssättning inom Komvux.

13.2.1 Tillämpning av utredningens förslag om meritvärdering inom komvux

Ale kommun delar bilden av att en meritvärdeskalibreringsmodell på komvux inte är en bra lösning.

13.3 Meritvärdering i komvux på gymnasial nivå

Utifrån utredningsförslaget så ska enbart de ämnen som har nationella slutprov räknas in i ett meritvärde för ansökan till högre studier. Ale kommun ser att det kan finnas en risk att utbudet inom kommunal vuxenutbildning koncentreras till enbart dessa ämnen och att det kan innebära en risk att elever inte kan skapa ett utbildningspaket på heltid med olika kurser för att få studiemedel. Detta kan innebära problem i den egna försörjningen och att de då inte söker en utbildning för att kompetensväxla med hjälp av studier på komvux.

Ale kommun ser att det finns en risk att genomströmning och flexibilitet kommer att påverkas i hög grad av att enbart ha nationella slutprov en gång per termin. Detta kommer att motverka komvux syften med möjligheten för kommuninvånare att snabbt och flexibelt komplettera sina betyg för att söka till en högre utbildning då de behöver vänta med ansökan tills de gjort det nationella slutprovet. Det kommer även innebära en fördröjning av utbildad personal då dessa elever enligt förslaget behöver vänta flera månader på att kunna examineras, vilket kommer påverka kompetensförsörjningen negativt.

Vidare ser Ale kommun att det skulle kunna innebära en större koncentration av studerande i nära anslutning till de nationella slutprovstillfällena och därmed medföra att det inte kommer att vara möjligt att anta samtliga sökande. Dessa elever behöver då avvakta med att studera tills nästa nationella slutprovstillfälle. Då en del av de studerande på komvux kombinerar studier med arbete så önskar de oftast att studera en kortare tid och sedan få behörighet för vidare studier.

Ale kommun delar bilden att det finns svårigheter att kalibrera mot en grupp utifrån de organisatoriska förutsättningarna på komvux. Dock anser inte Ale kommun att den föreslagna modellen för komvux medför en hel del problem. Exempelvis så ser Ale kommun att den enskilde lärarens professionella kompetens inom komvux inte räknas för betygssättningen vilket i förlängningen kan göra det svårare att rekrytera kompetent pedagogisk personal till kommunal vuxenutbildning.

Eleverna kommer att bedömas och betygsättas på endast ett slutprov och den nyanserade bild som en undervisande har pedagog tas inte tillvara enligt modellen i utredningens förslag. Detta medför utöver att inte ta hänsyn till personalens pedagogiska bedömningskompetens, också att det inte finns utrymme för en elev att ha en dålig dag eller känna extrem press inför provtillfället. Vilket då kan påverka en stor del av elevens framtida planer i kraft av ett sämre resultat på provet.

Ale kommun föreslår att utredningen i stället förordar en modell med 50/50 fördelning mellan lärarsatta betyg och resultat på nationella slutproven för att ta fram meritvärden för sökande till högre utbildning. Vidare föreslår Ale kommun att det borde tas fram en separat modell för att kunna genomföra flera omgångar med nationella slutprov för komvux som är förenligt med grundtanken i förslaget. Ale ser inte att det med absolut säkerhet behöver vara samma prov och

samma provtillfälle som för gymnasieskolan. Utredarna slår i utredningen själva fast att meritvärden från komvux är mindre tillförlitliga än motsvarande värden från gymnasieskolan. Då ser Ale inte att det finns incitament att använda samma provmodell utan bara att proven är likvärdiga och på samma nivå för att kunna sätta ett jämförbart meritvärde för den studerande på komvux. Utifrån Ale kommuns förslag så kan både flexibiliteten och möjlighet till en snabbare genomströmning behållas och därmed också kärnvärden och grundtanken med komvux bibehållas som en flexibel möjlighet att kompetensväxla för våra invånare.

13.3.2 Provgenomförande

Utifrån tidigare text under punkt 13.3 så förordar Ale kommun en annan modell för nationella slutprov i komvux.

Ale kommun delar inte utredningens slutsats att elevernas möjlighet att ansöka till högre utbildning vid två tillfällen inte skulle begränsa flexibiliteten eller kontinuerlig antagning. För de elever som planerar att söka en högre utbildning så innebär det tvärt om att det blir begränsat. Utredningen säger vidare att uppsamlingstillfället på hösten enbart ska vara för ämnena engelska och matematik på grundläggande nivå samt för svenska och svenska som andraspråk. Detta ser Ale kommun som en begränsning för de elever som läser övriga ämnen som ingår i de nationella slutproven. Det blir då enbart ett tillfälle per år som det finns möjlighet att göra nationella slutproven och därmed skaffa sig behörighet till högre utbildningar som kräver dessa ämnen. Utifrån detta resonemang ser Ale kommun att en studerande kan vänta ett helt år innan det finns möjlighet att göra ett nationellt slutprov och därmed skaffa sig meritvärde för att söka en högre utbildning oavsett om eleven läser ämnet under hösten terminen innan det nationella slutprovet på våren.

13.5.1 Bättre förkunskaper i högre utbildning

Ale kommun delar inte bilden av att ett enda nationellt slutprov skulle vara en garant för att eleven har de kunskaper som krävs för att studera på en högre utbildning. En kombination enligt tidigare förslag från Ale kommun (se punkt 13.3) skulle ge en än bättre kvalitetssäkring av elevens kunskaper i kraft en professionell bedömning av pedagog kombinerat med resultat på ett nationellt slutprov. Där båda delar väger lika tungt och där undervisande pedagog har ett bredare underlag än ett enda slutprov att bedöma betyget utifrån. Det bör betyda att det ger en mer rättvisande bild av elevens kunskaper och därmed en högre kvalitet i det satta betyget.

13.5.2 Konsekvenser för komvux organisation

Ale kommun delar bilden av att den föreslagna modellen för nationella slutprov kommer att bli styrande för planering och genomförande på komvux i alla avseenden som utredarna beskriver under punkten. Slutsatsen Ale kommun drar av det utredarna beskriver under punkten är att flexibilitet och genomströmningen kommer att påverkas negativ utifrån den föreslagna modellen för provgenomförande.

Utredningen beskriver att konsekvenserna för komvux är rimligt med tanke på att modellen innebär en större kvalitetssäkring av undervisning och betygen. Ale kommun delar inte denna beskrivning av de skäl som anförts i punkt 13.5.1.

Att en sammanvägningsmodell som Ale kommun föreslår under punkt 13.3 ser inte kommunen som mindre likvärdig eller mindre kvalitetssäker än den modell som utredningen föreslår utav skälen anförda under punkt 13.5.1. Ale kommun delar därmed inte utredningens bild av konsekvenserna för komvux i detta avseende.

13.5.3 Avsmalning mot ämnen som har nationella slutprov

Ale kommun håller med om utredningens slutsats att det kommer att vara färre elever som väljer att välja ämnen och nivåer som inte leder till förutsättningar att klara de nationella slutproven. Däremot så ser Ale kommun att det saknas en djupare analys av konsekvenserna för denna risk och efterlyser en redovisning av utredningens avvägande avseende denna konsekvens. Här behöves en djupare analys för att belysa alla aspekter av komvux möjlighet att ge vuxna möjlighet att komma ut i högre studier. Framför allt hur det kommer att påverka elevens möjlighet till en flexibel och snabb väg ut i högre studier.

13.5.4 Risk för att genomströmningen minskar

Ale kommun är samstämmig med utredningen i att krav på provgenomförande kommer att påverka risken för att färre elever blir behöriga till högre utbildning. Däremot så håller Ale kommun inte med utredarna om att det inte kommer att påverka genomströmningen och saknar en djupare underbyggd analys för denna slutsats. Det är framstår som rimligt och riktigt, så som utredningen beskriver, att andelen elever som får godtagbara betyg från lärare inte med automatik behöver minska, men komvux uppdrag som kompensatorisk insats för de elever som har tidigare skolmisslyckanden och vill söka en högre utbildning kommer att minska av de skäl som utredningen själv beskriver under punkten.

Slutsatsen att det är viktigt att komvux som organisation bör framhålla fördelarna och betydelsen av att träna och prestera på de nationella slutproven är ett ganska tunt förslag som Ale kommun inte ser kan väga upp den ovan beskrivna risken för att inte välja att studera och kompetensväxla för elever med tidigare skolmisslyckanden.

Utredningen väljer att enbart lägga det ansvaret på komvux som organisation och lyfter fram att de inte kan avgöra om den föreslagna modellen kan innebära en risk för utestängande till högre utbildning för denna grupp elever. Ale kommun ser en uppenbar risk att detta kan vara en konsekvens av den föreslagna modellen för komvux.

Vidare beskriver utredningen en bild, som för de flesta som arbetar inom vuxenutbildning med ett kompensatoriskt perspektiv på studiesvaga elever, är självklar. Ale kommun ser inte att ett enda nationellt slutprov kommer att rusta dessa elever bättre än en kombination av möjlighet att vissa kunskaper och bygga upp ett bättre underlag för att få ett rättvisande meritvärde att söka vidare utbildning med. Utifrån ett pedagogiskt perspektiv spelar examinationer och prov två roller dels som värdemätare på de nuvarande kunskaperna, dels som ett lärtillfälle för eleven att få mer kunskaper och reflektera över sitt lärande i förhållande till resultaten. Utredningen fokuserar enbart på det förstnämnda utifrån Ale kommuns perspektiv.

Ale kommun upplever att kommunal vuxenutbildning får en sorteringsroll i vilka elever som kan vara aktuella för en högre utbildning som mer fokuserar på samhällets behov än på den enskilda eleven möjligheter till att göra en kompetensväxling. Ale kommun ser att det i slutändan ger negativa kompetenser för kommunmedborgaren i möjligheten att komma i egen hållbar försörjning och för kommunens behov av tillgång till utbildande medarbetare både inom kommunens egen organisation och för näringslivet. Det finns en uppenbar risk att en del av Ales kommunmedborgare kommer att exkluderas från att kompetensutveckla sig med den föreslagna modellen. Detta upplevs framför allt i beskrivningen av studie och yrkesvägledares roll att styra elever där komvux inte räcker till mot folkhögskola i stället. Komvux uppdrag är delvis att ge medborgare en större möjlighet att kompetensväxla och att genom sin organisationsform även kompensera för tidigare skolmisslyckanden. Ale kommun upplever att det kommer att begränsas med utredningens nuvarande förslag för meritvärdesframtagningen för ansökan till högre utbildning.

13.5.5 Examinationen bygger endast på delar av ämnesplanen

Ale kommun delar utredningens bild av risken att meritvärden från komvux kan betraktas som mindre valida för antagning till högre utbildning. Utredningen beskriver att denna risk finns även idag och underbygger det med underlag från Skolinspektionens tillsyn. Ale kommun förordar då att inte ersätta den nuvarande modellen för betygssättning med en annan modell som skulle innebära samma risk som i nuläget.

Ale föreslår i stället att en sammanvägningsmodell kompletterat med bestämmelser för examinationsformer för de moment som beskrivs under punkten tas fram för att bättre motsvara kraven för att skapa ett mer kvalitetssäkrat meritvärde. Då kan hela ämnesplanen även ingå i ett meritvärde från komvux och därmed bättre spegla eleven kunskaper i relation till meritvärdet. Då undanröjs också farhågan från högre utbildningsanordnare att komvuxelevers meritvärden är minder valida än ett från gymnasieskolan och att konkurrensen om platser är likvärdig. Det ger också komvuxelever bättre förutsättningar att klara av sina studier. Ale kommun ser en risk i att om de moment som inte ingår i ett nationellt slutprov inte räknas med, så finns det en risk att dessa moment kommer att väljas bort eller bli mindre omfattande i elevens utbildning.

Med den av utredningen föreslagna modellen anser Ale kommun att det inte blir en höjning av kvalitetssäkringen av betygen på komvux.

Kapitel 14: Förslag på regelverk för betyg efter prövning och möjligheter att göra om nationella slutprov

14.3.2 Avgift vid genomförande av nationella slutprov

Ale kommun delar utredningens förslag om att elev i grund- eller gymnasieskola skall ha möjlighet, att efter avslutad utbildning kunna höja sitt meritvärde genom att skriva nya nationella slutprov. En farhåga som Ale kommun ser är dock hur dessa omprov eller nya prov skall organiseras. Potentiellt kan det vara en stor ökning av antalet individer som skall skriva prov. En annan tveksamhet rör hur länge efter avslutad gymnasieutbildning man kan skriva om sina nationella slutprov. Det gäller även de förslag om avgift för att få skriva prov, varav en del skall gå till Skolverket. Om skolan får ett stort antal externa individer som vill skriva prov kan marginalkostnaderna bli mycket höga sett till lokaler och provvakter.

Kapitel 16: Förslag på reglering av betygssättning

16.4 Reglering av betygssättning

Ale kommun ställer sig positiva till utredningens förslag om bedömningssamråd som metod för att minska inomskolsvariationen men ser utmaningen för mindre skolenheter som kan ha fler ensamma ämneslärare och som då undantas sambedömningen.

Ale kommun delar till stor del utredningens bild av behovet av tydlighet gällande betygsunderlag och förslaget om att det, i läroplanen, bör definieras vad som är relevant innehåll i kurser och ämnen. Vidare håller Ale kommun med om utredningens farhåga att de nationella slutproven kan bli en styrande kraft i vilket innehåll som kommer att tangeras i undervisningen och därför ser Ale kommun att det föreligger ett behov av uttolkningar och en viss grad av styrning gällande innehåll i varje ämne.

Ale kommun stödjer utredningens förslag om att ta bort lydelser om att det nationella provet särskilt skall beaktas vid betygssättning. Vidare kan Ale kommun se syftet med att ta bort det nationella provet i årskurs 6 då provet inte används för urval. I kapitel 16.4.4 omnämns inte den

nationella proven i årskurs 3 varpå Ale kommun ställer sig frågande till om även detta nationella prov skall tas bort.

Kapitel 17: Förslag på ändringar i det nationella provsystemet

Ale kommun stödjer utredningens förslag om att centralisera utformningen av de nationella proven. Att Skolverket ansvarar för utformningen snarare än att delegera den uppgiften till olika lärosäten skapar större förutsättningar för likvärdighet i proven och ökar potentiellt graden av validitet ur ett komparativt perspektiv.

Vidare håller Ale kommun med utredningens resonemang rörande att Skolverket skall ges ansvar för att systemramverket kring de nationella proven justeras för att fungera med utredningens förslag om meritvärdeskalibrering.

Även när det gäller förfarandet för central och automatisk rättning av de nationella proven ställer sig Ale kommun positiva.

Ale kommun ser fördelar med att införa kombinationsprov i SO och NO för grundskolan. Detta leder till att fler kunskapsområden tangeras och att varje ämne inom respektive "ämnesblock" omfattas av bedömning.

Resonemangen som utredning för kring undantag är relevant och kommer att behövas i någon form. Precis som utredningen påpekar finns det redan idag elever som har medicinska hinder att genomföra proven på ett standardiserat sätt om ens överhuvudtaget. Att eleven skall kunna undantas från vissa av delproven i ett ämne och sedan få sitt individuella provresultat baserat på de delar som redan genomförts kan dock innebära vissa utmaningar i hur kommunikationen runt enskilda elevers behov och hinder skall bedrivas mellan Skolverket och den enskilda skolan.

Kapitel 18: Ett nytt system för trendmätning av kunskaper

Resonemangen som förs kring förslaget om ett system för en nationell trendmätning av elevernas kunskaper innehåller flera intressanta delar. Utredningen slår fast att mer utredning och underlag behövs innan ett sådant förslag är redo för praktisk tillämpning, något som Ale kommun håller med om. En vinst med ett införandet av ett trendmätningssystem är att utbildningssystemet får ytterligare datamaterial att luta sig mot i sina analyser. Detta skulle gynna både lokalt och nationellt. Ett potentiellt problem som Ale kommun identifierat är att trendmätningen kommer att konkurrera tidsmässigt med flera andra kunskapsmätningar och att omfattade elever kan uppleva att antalet mätningar, prov och tester blir för många. Detta speciellt i ljuset av att de nationella provens betydelse ökar signifikant och att elever kan uppleva en högre stress av betydelsen av dessa prov. Då skulle det vara olyckligt att bidra till potentiellt ökad splittrat fokus genom fler mätningar och tester. I synnerhet då den föreslagna trendmätningen kommer konkurrera med internationella kunskapsmätningar såsom TIMMS, PISA eller PIRLS.

Kapitel 19: Prov-, betygs- och bedömningsstress

Kapitel 19 beskriver det aktuella kunskapsläget om skolrelaterad stress, vikten av att främja psykisk hälsa bland barn och unga och hur skolan bör vara en del av detta arbete. Vidare förklaras att provkonstruktion och provtillfällen behöver utvecklas för att inte öka stress hos eleverna. Som exempel lyfter man att man behöver tänka på hur frågor utformas, men också hur elevernas känsla av kontroll kan öka genom att elever får träna på själva provtillfället. Man hänvisar till en av de intervjuade lärarna:

Det kan också upplevas som mindre stressande för eleverna på grund av att de vänjer sig vid att testas och blir bättre förberedda för de summativa, större proven. Genom att arbeta så kan skolan befästa bilden av att ”det inte är farligt att skriva prov” vilket en av lärarna vi talat med påpekade.

Klapp (2021) beskriver hur det är svårt att hitta specifika teorier som förklarar varför summativa bedömningar påverkar elevers motivation, lärande och prestationer på olika sätt. Dock finns teorier som har relevans för hur elever påverkas av stress i skolan. Klapp hänvisar till COR-teorin som en av dessa. Teorin är baserad på hur människor hanterar stressfyllda situationer och hur människor med olika personligheter och resurser påverkas. Vidare förklarar Klapp hur stress uppkommer bland elever i skolans värld när deras resurser är hotade, när man förlorat sina resurser och när elever investerar mycket i att utveckla sina resurser men inte lyckas. Att tappa resurs eller att misslyckas på ett prov väger större och sätter större spår hos individen än att lyckas, något som också kallas för negativ bias.

Ett annat begrepp inom COR-teorin är immune neglect. Klapp (2021) förklarar begreppet som ett psykologiskt immunförsvar som hjälper individen att komma ihåg hur det känns att förlora en resurs. Ett misslyckande lämnar ett spår hos individen som gör att eleven förväntar sig att nästa liknande situation kommer att bli likadan. Exv ett prov.

Om man ställer lärarens tankar om att det nog kan vara bra att träna inför prov så att man lär sig att prov inte är farliga, kan man i ljuset av COR-teorin förstå att om vi skall tillämpa att ”träna provsituation” så behöver eleverna alltid lyckas vid dessa tillfällen. Om vi skulle låta alla lyckas skulle vi antingen behöva individanpassa proven eller sänka nivån på provens utförande så alla elever inom grundskola skulle klara dessa. Förr eller senare kommer det ”riktiga provet”, där alla får samma frågor. De som inte har rätt förutsättningar att klara provet kommer förr eller senare att utsättas för ett misslyckande.

I bilaga 7 *Konsekvenser av låga och underkända betyg för elevers motivation, prestationer och välbefinnande* lyfter Klapp mfl, hur elevers tilltro till den egna förmågan är avgörande för hur de lyckas i sitt skolarbete. Man har jämfört olika elevgrupper utifrån hög-, medel-, och lågpresterande och hur de över tid förändrar sin tilltro till den egna förmågan. I början av grundskolan har alla elever en god tilltro till sin egen förmåga oberoende av skolresultat. Något som förändras över tid allteftersom man lyckas eller misslyckas med skolarbetet. De lågpresterande elevernas självbild sjönk med stigande ålder. Skolans bedömning färgade tilltron till den egna förmågan. De elever som hade en god tilltro hade goda kognitiva förmågor och fler strategier för att klara av en situation som exempelvis prov. Om elever däremot inte tror att de kan klara av en uppgift ökar risken att de använder sig av mindre konstruktiva strategier. ”Det finns ingen anledning att anstränga sig om man ändå inte kan lyckas”.

Längre fram i rapporten redovisar författarna andelen elever med underkända betyg uppdelade på olika elevgrupper. Det är angeläget att reflektera över om detta är en önskvärd utveckling för svensk skola, särskilt i ett samhälle som redan präglas av segregation, ökande marginalisering bland unga och socialt utanförskap. Utredningen belyser också att elever som misslyckas i skolan i större utsträckning rapporterar en lägre livstillfredsställelse, vilket står i konflikt med skolans uppdrag att bedriva ett förebyggande arbete mot psykisk ohälsa. Det kan ifrågasättas om det är rimligt att i ena delen av skolsystemet arbeta för att stärka ungas välmående, samtidigt som andra delar riskerar att förvärra deras utsatthet.

Sammanfattningsvis bedömer Ale kommun att de elevgrupper som idag gynnas av det svenska skolsystemet sannolikt fortsatt kommer att gynnas även under det föreslagna betygssystemet. Samtidigt riskerar de elever som idag påverkas negativt av skolans brister att fortsatt drabbas, vilket innebär att den rådande segregationen och det sociala utanförskapet kan bestå även efter införandet av det nya systemet.